

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij vier fracties de behoefte de minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen over zijn brief d.d. 23 augustus 2011 inzake de geannoteerde agenda van de informele Raad Buitenlandse Zaken («Gymnich») van 2 en 3 september 2011 (21 501-02, nr. 1084).

De voorzitter van de commissie,
Pechtold

De griffier van de commissie,
Van Toor

EU Nabuurschapsbeleid

Oostelijke bureu

Ten aanzien van het EU-nabuurschapsbeleid stelt de minister dat er vermoedelijk partners zullen zijn die het perspectief op EU-lidmaatschap voor sommige landen van het Oostelijk Partnerschap gaan opbrengen. Het kabinet benadrukt dat Nederland de intensivering van de relaties met de oostelijke buurlanden steunt, maar dat het Oostelijk Partnerschap geen voorportaal is voor lidmaatschap van de EU en dat het Nabuurschapsbeleid en het Uitbreidingsbeleid twee gescheiden trajecten zijn. Hierover hebben de leden van de PVV-fractie twee opmerkingen. Ten eerste dient het kabinet er niet alleen op te wijzen dat het Nabuurschapsbeleid en Uitbreidingsbeleid twee gescheiden trajecten zijn. De leden van de PVV-fractie vragen het kabinet ook zich ondubbelzinnig tegen elke uitbreiding op zichzelf uit te spreken. De EU verkeert nu al in diepe problemen en uitbreiding met nog meer landen maakt de situatie alleen maar moeilijker. Ten tweede zijn deze leden van mening dat de plannen om de relaties met de oostelijke buurlanden te intensiveren de prullenbak in moeten. In tijden waarin grote hoeveelheden belastinggeld naar Zuid-Europese landen gaan, zijn dit onwerkelijke plannen die de Nederlandse belastingbetaler nog dieper in de portemonnee zullen treffen.

De leden van de CDA-fractie zien de Oostelijke partnerschappen van de Europese Unie als een belangrijk middel om politieke en economische ontwikkeling aan de grenzen van de Unie te verbeteren. Genoemde leden zijn het echter met het kabinet eens dat deze partnerschappen geen voorportaal zijn voor lidmaatschap van de Europese Unie. Ten aanzien van Wit-Rusland steunen de leden van de CDA-fractie een stevige lijn die door de minister wordt voorgesteld. Welke concrete stevige boodschappen stelt hij voor?

De leden van de SP-fractie delen de opvatting van de regering dat het Oostelijk Nabuurschapsbeleid geen voorportaal is voor lidmaatschap van de EU. Ten aanzien van de situatie in Wit-Rusland en de banden van de regering van dat land met EU-leden, hebben deze leden de volgende vragen. Is het waar dat Litouwen, lid van de EU, de Wit-Russische president helpt? Worden de bankgegevens van Wit-Russische NGO's die zijn ingeschreven in Litouwen doorgegeven aan de autoriteiten van Wit-Rusland? Is het waar dat zowel privébankrekeningnummers van de Wit-Russische activisten als transacties van deze rekeningen op verzoek van de Wit-Russische financiële onderzoeksafdeling bekend zijn gemaakt door de regering van Litouwen? Zo ja, is de minister bereid Litouwen hierop aan te spreken en er in EU op aan te dringen niet langer te doen? Deelt de minister verder de opvatting dat verder druk op de regering van Wit-Rusland moet worden opgevoerd, zeker in het licht van de arrestatie van deelnemers van applaudisseerbijeenkomsten? Welke maatregelen stelt de minister voor?

De leden van de fractie van D66 vinden het goed dat de minister van Buitenlandse Zaken voornemens is te pleiten voor stevige boodschappen aan Wit-Rusland. Kan hij aangeven voor welke boodschappen hij specifiek zal pleiten? Kan hij aangeven wat de laatste stand van zaken is omtrent de voorraad hoogverrijkt uranium van Wit-Rusland, in relatie met nieuwe sancties die de Verenigde Staten tegen het land hebben getroffen?

Zuidelijke bureu

Ten aanzien van de Zuidelijke bureu wil het kabinet een duurzame transitie in de Arabische regio ondersteunen die moet leiden tot democratisering, opbouw van de rechtsstaat, bescherming van de mensenrechten en economische groei. Het kabinet is van mening dat additionele uitgaven van de EU aan deze transitie bijdragen. Indien hervormingen sneller verlopen, dienen volgens het kabinet meer middelen beschikbaar te worden gesteld, en bij tegenvallende hervormingsresultaten, belemmeren deze de samenwerking en de aanspraak op steun aanzienlijk. De leden van de PVV-fractie keren zich hoe dan ook tegen elke eurocent belastinggeld die naar de Arabische regio wordt gestuurd. Deze leden hebben er nog geen vertrouwen in dat benodigde hervormingen worden doorgevoerd die zullen leiden tot democratisering, opbouw van de rechtsstaat, bescherming van de mensenrechten en economische groei. Hiervoor ontbreken alle aanknopingspunten. Het verlangen naar democratisering valt bijvoorbeeld sterk tegen. Zowel in Tunesië als Egypte zijn islamitische dictators van hun voetstuk gevallen. De vrijheid won het van de tirannie en er zou een grote hang bestaan naar democratie, pluralisme en een representatieve overheid. Echter, een paar maanden verder, kan er nauwelijks bewijs worden teruggevonden van een grote hang naar democratie onder de bevolking in Tunesië en Egypte. In Tunesië heeft slechts een verwaarloosbaar percentage van 16 procent van de in aanmerking komende kiezers die zich mogen registreren voor de eerste uiterste termijn dit vorige maand gedaan. In Egypte blijkt de democratische dorst ook tegen te vallen. De eerste eerlijke en vrije verkiezingen die in maart zijn gehouden – stemmen voor of tegen een nieuwe constitutie – heeft slechts 41 procent van de stemgerechtigden ertoe aangezet een stem uit te brengen¹. Als de revoluties in twee relatief moderne en verenigde landen als Tunesië en Egypte al niet het gewenste omslagpunt in democratisering brengen, hoe groot is dan de kans dat dit wel slaagt in een woestijnland met veel verschillende stammen als Libië? Waaraan ontleent de minister dan de gedachte dat deze ontwikkelingen te sturen zijn met het pompen van grote hoeveelheden onder andere Nederlands belastinggeld? De transitie die het kabinet voorstaat zou ook moeten leiden tot het beschermen van mensenrechten en de opbouw van een rechtsstaat. Ook hierop valt het nodige af te dingen. De verkiezingen in Egypte zullen waarschijnlijk leiden tot politieke macht voor de Moslimbroederschap die streeft om een islamitisch Rijk en Kalifaat te stichten dat de hele islamitische wereld omspant. Islamofascisten in een democratisch jasje. En dat is zeer slecht nieuws voor bijvoorbeeld religieuze minderheden en vrouwen in Egypte.

Ten aanzien van de zuidelijke buurlanden hechten de leden van de fractie van het CDA er aan op te merken dat een duurzame transitie naar democratie niet plaats kan vinden zonder een goede borging van de vrijheid van godsdienst en de positie van religieuze minderheden.

De leden van de fractie van de SP vragen of er voor de regering al aanleiding is om in het licht van de mededelingen van 8 maart («A Partnership for Democracy and shared prosperity») en 25 mei («A new response to a changing Neighbourhood») maatregelen te versnellen dan wel te vertragen? Zo ja, in welke gevallen en om welke redenen? Is de regering bereid om ook middelen aan landen in Noord-Afrika en de Arabische wereld ter beschikking te stellen voor maatregelen in die landen die de vrije vergadering en vrije vereniging bevorderen? Dat is het voorstel van de SP-fractie. Met name in een land als Libië is dat van groot belang, maar ook in Syrië waar weinig ervaring is met politieke partijen als organisatie voor politiek werk, laat staan voor vrije politieke partijen die elkaar beconcurreren op een democratische wijze. Zeker ook in het

¹ <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-2029026/Libya-Tripoli-falling-moment-Islamic-extremists-prayed-for.html#>.

licht van de aangenomen motie Van Bommel (32 735, nr. 18, d.d. 29 juni 2011). Indien neen, waarom niet? Zo ja, op welke wijze wenst de regering dat uit te voeren?

Libië

De leden van de PVV-fractie vragen de minister om uit te leggen hoe het streven naar democratisering, opbouw van de rechtsstaat en de bescherming van de mensenrechten zich verhoudt met de plannen van de leiders van de opstandelingen in Libië die in een «routekaart» naar democratie hebben geschetst dat het gezag voortkomt uit het volk, Tripoli de hoofdstad is, de islam de religie en de wetgeving is gebaseerd op de islamitische shari'a¹? Gaan bescherming van mensenrechten, opbouw van de rechtsstaat en democratie volgens het kabinet samen met wetgeving gebaseerd op de islamitische shari'a? Zo ja, dan vragen de leden van de PVV-fractie om een toelichting hierop. Is de aankondiging van het instellen van de islamitische shari'a als wetgeving door de leiders van de opstandelingen in Libië niet per direct reden voor het kabinet om ervoor te pleiten elke vorm van samenwerking en beschikbaarheid van middelen stop te zetten omdat dit zich niet verhoudt met de bijzondere aandacht die het kabinet bepleit voor voortgang op het gebied van gendergelijkheid, religieuze vrijheid, bescherming van minderheden en LGTB-rechten? Of denken andere EU-lidstaten hier anders over? Het kabinet is van mening dat alle Libiërs zich vertegenwoordigd moeten weten in de transitieautoriteit en zich in vrijheid kunnen uiten. De leden van de PVV-fractie vragen zich af of er reeds concrete afspraken zijn gemaakt om dit te garanderen? Hoe gaat het kabinet vaststellen dat alle Libiërs zich vertegenwoordigd weten door de National Transition Council (NTC)? En welke consequenties verbindt het kabinet eraan als niet aan deze twee factoren wordt voldaan? Het kabinet vindt voorts dat landen en organisaties in de regio, zoals de Arabische Liga en de Afrikaanse Unie, daarbij een belangrijke rol moeten spelen. Welke rol ziet het kabinet dan voor deze organisaties weggelegd? Doelt de minister er dan op dat de regio Libië zelf financieel te hulp moet schieten en zorg dient te dragen voor een eventuele (langdurige) wederopbouwoperatie? Is de minister het met de PVV-fractie eens dat een (langdurige) militaire aanwezigheid van NAVO-troepen onbespreekbaar is?

De leden van de fractie van het CDA hebben met instemming kennis genomen van de val van Qaddafi. Zij spreken de hoop uit dat alle gewelddadigheden zo snel mogelijk worden gestaakt en dat Qaddafi op korte termijn kan worden berecht. Hoe beoordeelt de minister de wens van de Overgangsraad om de oud-dictator zelf te berechten? Welke mogelijkheden ziet de minister op korte termijn voor Nederland en de EU om bij te dragen aan stabilisering van de huidige onzekere situatie? De leden van de CDA-fractie hebben zorgen over de situatie in de Libische steden en spreken de hoop uit dat de Overgangsraad op korte termijn er in zal slagen de veiligheid in Libië te garanderen. Gezien de situatie in het land achten deze leden de inzet van de NAVO om de burgers van Libië te beschermen nog steeds van groot belang. Kan de minister ingaan op de veranderende rol die de NAVO heeft gekregen gezien de ontwikkelingen in de afgelopen dagen en in hoeverre dit heeft geleid tot aanpassing van operaties? Genoemde leden achten het van groot belang dat de samenstelling van de Overgangsraad op korte termijn wordt verbreed, naar een raad die de gehele Libische bevolking kan representeren. Hoe beoordeelt de minister de huidige samenstelling van de Overgangsregering en de getroffen voorbereidingen om te komen tot een democratisch Libië. Hoe zal de EU bevorderen dat mensenrechten, en met name de vrijheid van godsdienst, in de toekomst zullen worden geborgd? Hoe beoordeelt de

¹ <http://www.nu.nl/algemeen/2591971/rebellen-libie-schetsen-route-democratie.html>.

minister in dit licht de routekaart naar democratie die de Overgangsraad onlangs heeft geschreven?

De leden van de fractie van de SP delen de opvatting dat stabiliteit in Libië van groot belang is, maar dat op moment van schrijven niet duidelijk is of het voormalige regering een actieve bedreiging blijft voor die stabiliteit. Het risico daarvan is dat een actieve gewelddadige ondermijning van de nieuwe politieke situatie wordt ondernomen. Indien dat zo blijkt te zijn, is op dit moment onduidelijk welke maatregelen nodig zijn om die stabiliteit te bereiken. Het is in dat geval niet uit te sluiten dat een politieke overeenkomst nodig is om die stabiliteit over een te komen? Wat is de opvatting van de regering voor die situatie? Zal tijdens het Gymnich overleg ook over de noodzaak van een stabilisatiemacht of vredestroepen worden gesproken? Sluit Nederland een Europese rol daarbij uit, omdat de minister schrijft dat «de VN een leidende rol op zich moet nemen bij de ondersteuning van de stabiliteit en wederopbouw in Libië en dat landen en organisaties in de regio, zoals de Arabische Liga en de Afrikaanse Unie, daarin een belangrijke rol moeten spelen»? Indien neen, welke rol ziet Nederland daarin voor de EU? Hoe staat de regering tegenover aspiraties van de nieuwe Libische autoriteiten om strafrechtelijk onderzoek te doen en rechtszaken uit te voeren tegen verantwoordelijken van het voormalige regime? Is de regering van mening dat dergelijke rechtszaken alleen door het Internationaal Strafhof mogen of kunnen worden ondernomen?

De fractieleden van D66 onderstrepen de verwelcoming van het kabinet ten aanzien van de recente ontwikkelingen in Libië. Deze leden wensen dat er zo snel mogelijk een routekaart wordt opgesteld voor het post-Qaddafi tijdperk in Libië. Is het kabinet bereid hiervoor voorstellen op tafel te leggen, op de Gymnich bijeenkomst en in aanloop naar dan wel op de Libië-top van 1 september? Deze leden verwachten een actieve invulling van het kabinet ten aanzien van de motie Pechtold c.s., die opriep tot blijvende betrokkenheid van Nederland bij Libië. Hoe zal het kabinet dit oppakken? Welke rollen ziet het kabinet precies weggelegd voor de VN, de EU, de Afrikaanse Unie en de Arabische Liga, als het gaat om ondersteuning van wensen van de Libische bevolking? Deelt het kabinet de mening dat een goede, door alle partners onderschreven routekaart, een goed uitgangspunt kan zijn? Ziet het kabinet, mogelijk binnen zo'n routekaart, de noodzaak, dan wel aanleiding voor een nieuwe VN-resolutie die het mogelijk maakt tijdens de transitiefase een VN-vredesmacht in te zetten die waakt over vrede en veiligheid voor de Libische bevolking? En zo ja, is het kabinet bereid zich daar binnen de EU en de VN actief voor in te zetten? Ten aanzien van alle aanhoudingsbevelen van het Internationaal Strafhof vragen de leden van de D66-fractie of het kabinet sterk zal aandringen om verplichtingen ten aanzien van het Strafhof na te komen. Heeft het kabinet hierover signalen ontvangen van de Nationale Overgangsraad? Kan het kabinet de laatste stand van zaken geven over de bevrozing en ontthoofding van tegoeden van Qaddafi?

Syrië

De leden van de CDA-fractie hebben met instemming kennis genomen van de oproep van zowel de EU als VS aan het adres van president Assad van Syrië. Deze leden vragen de minister al het mogelijke in het werk te stellen zodat het geweld tegen de burgerbevolking op zo kort mogelijke termijn wordt gestaakt. Kan de minister aangeven welke mogelijkheden worden benut om met name Rusland te bewegen tot een stevigere positie ten aanzien van het Syrische regime?

De leden van de SP-fractie delen de opvatting dat de druk op het regime van Assad in Syrië moet worden opgevoerd, zij het in nauw overleg met Syrische oppositiegroepen. Deze leden steunen de aantekening dat burgerbevolking moet worden ontzien en dat effectiviteit belangrijk is. Sancties in de oliesector zijn daarbij van groot belang, maar onduidelijk is in hoeverre niet-Westerse landen wenselijk deel te nemen aan dergelijke sancties. Delen alle EU-landen deze uitgangspunten en wordt hierover ook met niet-EU landen overlegd, met name, maar niet uitsluitend, Rusland en China. Hoe staan deze landen tegenover dergelijke maatregelen? De leden van de SP-fractie hebben de voorkeur dat zowel politieke veroordelingen van geweld als sanctiemaatregelen in VN-verband worden ondernomen.

De leden van de fractie van D66 benadrukken dat de ontwikkelingen in Libië niet moeten leiden tot aandachtsvermindering voor de acties van het Assad-regime in Syrië. Deze leden zijn verheugd dat mede op het initiatief van Nederland de Europese Unie op 18 augustus jongstleden heeft verklaard dat Assad een voortrekkersrol van het kabinet wenselijk gevonden. Deelt het kabinet de mening dat een eerdere oproep richting de EU wenselijk was? Welke oliesancties ziet het kabinet specifiek voor zich? In welk stadium bevindt de Veiligheidsraad-resolutie waar Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland, Portugal en de Verenigde Staten aan werken zich?

Midden-Oosten vredesproces

Ten aanzien van het Midden-Oosten vredesproces stelt het kabinet dat het in overleg over de opstelling van de EU in de discussie over de Palestijnse status in de VN zal aandringen op actieve diplomatie van de EU gericht op onmiddellijke hervatting van de onderhandelingen op basis van de Kwartetbeginselen en EU-parameters. De EU zou volgens het kabinet in haar reactie op de stappen die de Palestijnen in VN-kader willen ondernemen voorop moeten blijven stellen dat een duurzame oplossing van het conflict alleen via onderhandelingen bereikt kan worden. Unilaterale stappen – zoals het aanvragen van een voorafgaande erkenning door de VN van een Palestijnse staat – kan het kabinet niet steunen. De leden van de PVV-fractie wijzen de minister erop dat de Palestijnse Autoriteit door unilaterale stappen in VN-verband te ondernemen, breekt met de Oslo-akkoorden waarin onderhandelingen centraal staan. Deze leden kunnen zich goed vinden in het standpunt dat unilaterale stappen in VN-verband door de Palestijnse Autoriteit niet kunnen worden gesteund door Nederland, maar vragen het kabinet welke consequenties het zal verbinden aan de hulp die het bilateraal en multilateraal aan de Palestijnse Autoriteit verstrekt, indien de Palestijnse Autoriteit dit vredesondermijnende plan inderdaad doorzet. Werkt het kabinet er in Europa aan om een gezamenlijke afwijzing van dergelijke unilaterale stappen te bereiken? Voorts hebben de leden van de PVV-fractie het kabinet in het schriftelijke overleg voorafgaand aan de RBZ van 18 juli 2011 (21 501-02, nr. 1080, blz. 11) opgeroepen iedere vorm van hulp aan de Palestijnse Autoriteit stop te zetten, nu deze veroordeelde terroristen verheerlijkt en van salarissen voorziet. De minister schreef in zijn antwoord hierop dat het voor stopzetting van de hulpverlening aan de Palestijnse Autoriteit geen aanleiding ziet. De minister heeft erop gewezen dat hij tijdens het bezoek van Abbas aan Nederland erop heeft aangedrongen dat de Palestijnse Autoriteit doorgaat met haar strijd tegen terreur en geweldsverheerlijking. Welke concrete toezeggingen en/of garanties heeft de minister van Abbas op dit punt gekregen? De leden van de PVV-fractie wijzen op de aangenomen Kamermotie van 17 maart 2011 (21 501-02, nr. 1039), waarin de regering wordt verzocht er zowel in Nederland als in Europees verband werk van te maken dat subsidie aan de Palestijnse Autoriteit niet wordt gegeven indien geen concrete en effectieve maatregelen worden

genomen om verheerlijken en vergoelijken van terrorisme tegen te gaan. Het kabinet acht aandringen op maatregelen kennelijk voldoende als uitleg van de Kamermotie. De leden van de PVV-fractie eisen echter concrete actie en maatregelen. Kan het kabinet toelichten welke maatregelen de Palestijnse Autoriteit sinds 17 maart 2011 heeft ondernomen om de haatcampagne tegen de Israël en haar Joodse bevolking een halt toe te roepen? Zo nee, welke reden heeft het kabinet dan om deze Kamermotie niet uit te voeren? Is het kabinet het met deze leden eens dat erkenning door lidstaten van de EU van eenzijdige uitroeping van een Palestijnse staat, materieel een schending is van de Oslo-akkoorden? En ook een breuk is met de EU-betrokkenheid bij die akkoorden? De EU was immers getuige bij het ondertekenen van die akkoorden, waarin werd afgesproken dat onderhandelen – en dus niet eenzijdige stappen – de basis moest zijn van een oplossing van de Palestijnse problematiek.

De leden van de CDA-fractie hebben met afschuw kennis genomen van de terroristische aanslagen op een Israëlische bus nabij Eilat. Genoemde leden spreken hun zorgen uit over de situatie in de Sinaiwoestijn en het gebrek aan controle dat de Egyptische overheid heeft op dit gebied. Hoe beoordeelt de minister deze situatie en de gevolgen die dit heeft voor de veiligheid van het Israëlische grondgebied? Met de regering spreken deze leden de hoop uit dat verdere van geweld escalatie tussen Israël en Hamas zal worden voorkomen.

In het licht van de geschiedenis van het conflict en de actuele ontwikkelingen zijn de leden van de SP-fractie voorstander van erkenning van het VN-lidmaatschap voor Palestina. Deze leden zijn van mening dat dit de onderhandelingspositie van de Palestijnen versterkt en roept de Nederlandse regering op om hiertegen geen belemmeringen op te werpen. Dat wil zeggen om zelf niet tegen te stemmen en in de EU voorstemmers niet onder druk te zetten daar van af te zien.

De D66-fractieleden wensen grote betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij het Midden-Oostenvredesproces. Het oploeiende geweld is zeer zorgelijk. Hoe beoordeelt het kabinet het gegeven dat recente aanslagen op Israëlische doelen werden uitgevoerd vanuit de Egyptische Sinai? Hoe gaat het Kwartet concreet om met de diplomatieke spanningen tussen Israël en Egypte?

Strategische partners

Zuid-Afrika

De leden van de SP-fractie vragen of de regering – in het kader van de onderhandelingen over een Economic Partnership Agreement (EPA) met de Southern African Development Community (SADC)- kan ingaan op geluiden over een non-paper van de EU over Geographical Indications (GI's). Is het waar dat de EU-voorstellen in de EPA-onderhandelingen met SADC verder gaan dan wat binnen het TRIPS-verdrag aan deze landen wordt gevraagd? Wat is het oordeel van de regering hierover?

India

In het Algemeen Overleg over de RBZ (handelsbeleid) van 24 april jl. stelde de staatssecretaris van ELI – in antwoord op kritiek van het European Economic and Social Committee op het EU-India vrijhandelsakkoord die de woordvoerder van de SP-fractie naar voren bracht – dat het hem wenselijk lijkt «dat in beeld wordt gebracht wat het akkoord betekent voor de reële economie, dus zowel voor de formele als de informele economie. De duurzaamheidseffectanalyse van de Europese Unie dient

dan ook de gevolgen voor de lokale sectoren in India in beeld te brengen. Het kan namelijk niet zo zijn dat er een akkoord tot stand komt dat een stap voorwaarts is voor de grote formele economische sectoren in Europa en India, maar de kleine boeren en ondernemers, de informele economie, terugwerpt. Nederland zal daar in de verdere onderhandelingen goed op letten.» De leden van de fractie van de SP vragen de minister om aan te geven wat in de tussentijd met deze voornemens is gedaan door de Nederlandse regering. Is er inmiddels al een impact assessment en zo nee, op welke wijze is/wordt dan inzichtelijk gemaakt wat het verdrag betekent voor de informele sector? Blijft het kabinet van mening dat van een (snelle) afronding geen sprake kan zijn zolang hier niet meer duidelijkheid over bestaat? Graag een toelichting.

Birma

De ontmoeting tussen Aung San Suu Kyi en president Thein Sein van Birma is een eerste hoopvol signaal uit het land. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat dit zou moeten worden gevolgd door concrete stappen van het regime, bijvoorbeeld door de vrijlating van de politieke gevangenen. Kan de minister een beoordeling geven van de recente ontwikkelingen in Birma? Kan de minister aangeven of de situatie in Birma tijdens dit overleg zal worden besproken? Zo ja, bent u bereid om in EU-verband opnieuw te pleiten voor de instelling van een VN Commission of Inquiry?